JO. GEORGIVS KVLPIS
DE
CIRCVMVENTIONE IN CONTRACTIBVS LICITA

Vom

Erlaubten Betruge in den Vergleichen

Ad HVG. GROTII de J. B. & P. L. II. c. 12. *n.* 26.

Diſſertatio Academica,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVAM

EMENDATIOREM EDIDIT

JVSTVS ISRAEL BEYERVS,
PHILOS. PROF. PVBL.

HALAE MAGDEBVRGICAE, 1739.
Typis JOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

Digitized by Google

Digitized by Google

Beneuolo Lectori
Salutem.

Quae hic denuo recuſa eſt Diſſertatio, jam anno octuageſimo ſub nomine alterius prodiit, qui eo tempore inter Auditores noſtri Autoris fuerat, Ejusque ſcholas ſectabatur. Poſtquam vero, diſtractis prioribus exemplis, noua editio deſiderabatur, vero Autori laborem ſuum vindicare Editor Suobacenſis anno octuageſimo octauo voluit, ex praeſumta illius voluntate, cum in neminis injuriam id cedat, & tamen publice interſit, omnino ſcire, cui hic vel iſte labor ſit reuera tribuendus. Ita enim mos Academicus hactenus tulit, ut Doctores ſuis Auditoribus Diſputationes, ingenii exercendi cauſa proponendas, ſubinde conſcribant; horum nomen exercitio Academico praefigitur, vtut tractatio rei ipſius, quae exercitio iſti argumentum dedit & occaſionem, alium habeat autorem. Par ratio eſt diſſertationis, Bellum Caeſaris & Ariouiſti, Germanorum Regis, Commentatione politica illuſtratum, *exhibentis, quae haud ita pridem nouiter recuſa verum Autoris nomen praeſcriptum habet, initio vero, ſimili prorſus inſtituto, ſiluerat; quod in eorum gratiam, qui priora forte exempla viderunt, monere viſum eſt, ne alias plagii crimen vni aut alteri praeter meritum imputetur. Bene Vale.*

Digitized by Google

B. C. D.

DE

CIRCVMVENTIONE IN CONTRACTIBVS LICITA.

HVGO GROTIVS DE IVRE BELLI ET PACIS,

L. II. cap. 12. n. 26.

NEc in his *iure gentium* voluntario quicquam mutatum apparet: vno excepto, quod inaequalitas rerum, in quam conſenſum eſt, vbi nec mendacium interceſſit, nec eius quod dictum oportuit reticentia, in actionibus exterioribus pro aequalitate habetur: ita vt, quomodo *iure ciuili* ante conſtitutionem DIOCLETIANI actio in foro nulla dabatur aduerſus talem inaequalitatem, ita nec inter eos, qui *iure gentium* ſolo ſociantur, exactio aut coactio ſit eo nomine. Hoc enim eſt, quod ait 1) POMPONIVS, *in pretio venditionis & emtionis naturaliter licere ſe mutuo circumuenire:* vbi *licere* eſt, non quidem fas eſſe, ſed ita permitti, vt nullum contra proditum ſit remedium in eum, qui

1) *L. in cauſa cognitione 16. ſ. 4. D. de minoribus. L. item ſi pretio D. locati.*

qui ſe pacto velit defendere. 2) [illegible] tem eo in loco, vt & alibi interdum, poſitum eſt, pro eo quod recepti paſſim moris eſt, quomodo apud Apoſtolum 3) PAVLVM ipſa natura docere dicitur, viro turpe eſſe comam alere, cum tamen id neque repugnet naturae, & multos apud populos vſitatum ſit. Sic idolorum cultores, non autem quoſuis homines 4) φύσει ματαίους, id eſt, *naturâ vanos* appellat ſcriptor libri ſapientiae, & 5) τέκνα φύσει ὀργῆς PAVLVS Apoſtolus, non tam ex ſua, quam ex Romanorum, apud quos tum viuebat, perſona loquens. Euenus, poëta vetus:

> *Φημὶ πολυχρόνιον μελέτην ἔμεναι, φίλε, καὶ δὴ*
> *ταύτην ἀνθρώποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶναι.*
> *Quod meditare diu durabile fiet, amice,*
> *Atque id naturam credo mortalibus eſſe.*

Eiusdem ſenſus dictum vetus apud GALENVM 6) exſtat: ἐπίκτητοι φύσεις τὰ ἔθη, *conſuetudo adſcititia eſt natura.* Apud THVCYDIDEM ſimili notione dicitur: τῶν νόμων κρατήσασα ἡ ἀνθρωπεία φύσις, *huma-*

2) Sic GELLIVS lib. IX. c. 10. de actu coniugali *rem naturae lege operiendam.*
3) 1. *Corinth. XI.* 14.
4) 1. *Corinth. XIII.* 1.
5) *Epheſ. XI.* 3.
6) *Lib. III.*

... *agenti victrix.* Sic πεφυσιωμένα dicunt Graeci tum virtutes, tum vitia, poſtquam altas radices egerunt. Apud DIODORVM vero SICVLVM legimus: τῆς φύσεως ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἡττωμένης *cum neceſſitas naturam, id eſt, robur animi, vinceret.* Sic POMPONIVS 7) Iuriſconſultus, cum dixiſſet, ius Romanum non pati eundem in paganis & teſtato & inteſtato decedere, addidit, earum rerum naturaliter inter ſe pugnam eſſe; cum tamen ea regula e ſolis Romanorum moribus pendeat, neque apud alios populos locum habeat, ac ne apud ipſos quidem Romanos 8) *in militum teſtamento.* Euidens autem fuit vtilitas eius quod dixi iuris introducendi, ad praecidendas controuerſias infinitas, &, ob incerta rerum pretia, inter eos, qui communem iudicem non habent, inexplicabiles, quae vitari non poterant, ſi ob inaequalitatem a pactis diſcedere licuiſſet. *Haec eſt, emtionis atque venditionis ſubſtantia,* (aiunt 9) Imperatores, *ſubſtantiae* nomine morem perpetuum ſignificantes) *quod emtor viliore comparandi, venditor*

7) *L. ius noſtrum D. de Reg. I.*

8) Imo & in paganorum teſtamentis ſaepe vbi inofficioſi querela inſtituitur, *L. mater: L. nam etſi: L. circa. D. de inoff. Teſtamento,* addita *L. cum duobus C. eodem titulo.*

9) *L. ſi voluntate, C. de reſcind. vend.*

ditor cariore diſtrahendi votum gerentes ad hunc contractum accedant, *vixque* 10) poſt multas contentiones, *paulatim venditore de eo quod petierat detrahente*, *emtore autem huic quod obtulerat addente ad certum conſentiant pretium.* SENECA 11) ait, hoc ius reſpiciens: *Quid intereſt*, *quanti ſint*, *cum de pretio inter ementem & vendentem conuenerit? Nihil venditori debet*, *qui bene emit.* ANDRONICVS RHODIVS 12) ſenſu eodem: τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἑκουσίοις συναλλάγμασι κέρδος οὔτε ἄδικόν ἐστιν, οὔτε εὐθύνεται, τούτων γὰρ ἄδειαν ἔδωκεν ὁ νόμος. *Lucrum quod voluntate contrahentium percipitur*, *nec iniuſtum eſt*, *nec corrigitur. Eius enim rei licentiam lex conceſſit.* Is, quem indicaui paulo ante, ſcriptor vitae ISIDORI, minoris iuſto emere, aut pluris vendere, vocat ἀδικίαν ὑπὸ μὲν τοῦ νόμου ἀφειμένην, τὸ τὸν δίκαιον ἀνατρέπουσαν: *iniuſtitiam* 13) a lege permiſſam *quidem*, *ſed quae re ipſa iuſtum pervertat.*

§. I.

10) FESTVS: *Conciones dicti videntur a cunctatione*, *quod in emendis vendendisque mercibus tarde perueniant ad iuſti pretii finem; itaque apud antiquos prima ſyllaba per V litteram ſcribebatur.* QVINTILIANVS, declamatione pro ciuibus, *diu concionatus eſt.*

11) *L. VI. de benef.* 15.

12) *Nicom. v.* 5.

13) Sic ANDRONICVS RHODIVS *ad V. Nicomachiorum c.* 5. *in fine:* τούτων γὰρ ἄδειαν ἔδωκεν ὁ νόμος; *harum enim rerum licentiam lex dedit.*

DE CIRCVMVENTIONE

§. I.

QUod vulgo traditur, *jura vigilantibus ſcripta eſſe*, eius dicti fides, tum in aliis negotiis ciuilibus, tum in contractibus & conuentionibus praecipue ſeſe exerit. Cum enim humani ingenii ea ſit indoles, vt res ſuas quouis meliori modo cupiat promouere, diuinis quidem humanisque legibus proſpectum eſt, ne cum aliorum iniuria id facere liceat: vt autem noſtra commoda alienis commodis poſthabeamus, nec ciuili iure, nec ordine charitatis obſtringimur. vid. *l.* 14. *pr. ff. de praeſcript. verb. l.* 2. §. 9. *ff. de aqua & aqua pluu. arcend.*

§. II.

Ex iſta ratione reſponderi generaliter poteſt quando quaeritur: *an & qualis circumuentio in contractibus licita ſit?* ea nimirum, qua citra cuiusquam iniuriam, nobis utilitatem aliquam prae altero paramus. Cum enim vix alio propoſito quam utilitatis alicuius expediendae, promouendaeque cauſa, homines contrahere ſoleant; ſuo quodam iure faciet, qui finem iſtum obtinere contendit. Unde conſequens eſt, quamdiu hoſce terminos non egrediturus qui contrahit; alterum cum quo contrahit de damno conqueri non poſſe, vid. *l.* 151. *de R. I.*

III. Ne-

§. III.

Neque ſtatim dolus malus ſupponendus eſt, etiamſi circumuentio adſit. Poteſt enim *dolus bonus* eſſe: quod nomen pro *Solertia* veteres accipiebant. *l.* 1. §. 3. *ff. de dol. mal.* add. GOTHOFR. *ad l.* 16. §. 4. *ff. de min.* Agnouit hoc, rigidiſſimus alioquin officiorum cenſor, CICERO *de off. lib.* 3. *cap.* 5. poſtquam enim oſtendit, *detrahere aliquid alicui, & cum aliorum injuria ſuum augere commodum, magis eſſe contra naturam, quam ſit mors, quam paupertas, quam dolor*: ſtatim ſubiungit: *proprias tamen res licere curare ante coeteras. Nam*, inquit, *vt ſibi quisque malit, quod ad vſum vitae pertineat, quam alteri acquirere, conceſſum eſt, non repugnante natura; illud natura non patitur, vt aliorum ſpoliis noſtras facultates, copias, opes, augeamus.*

§. IV.

Debet itaque iuris alieni violatio abeſſe, vt circumuentio licita ſit. Cum autem duo ſint *pactorum* genera, alia *publica*, alia *priuata*, *l.* 5. *pr. ff. de pact.* in vtrisque videndum eſt, quale ius ſit paciſcentium vt hinc eo melius diiudicari poſſit, quomodo ius iſtud violetur; & in quo diſcrimen circumuentionis licitae, ac illicitae conſiſtat.

§. V.

Primarium itaque ius, quod ipſa natura n conuentionibus exigit, in eo conſiſtit, vt ſeruetur aequalitas, ita vt ex inaequalitate minus habenti ius oriatur contra eum, qui plus conſecutus eſt. Sicut ex fine contractuum demonſtrat PVFFENDORFIVS *de iur. nat. & gent. lib.* 5. *cap.* 3.

§. VI.

Iſta aequalitas cernitur vel in actibus, vel in re, de qua agitur. *Actus* alii praecedunt contractum, alii conſtituunt eundem. Illos, *praecedaneos; hos, principales* vocat GROTIVS *de J. B. & P. lib.* 2. *cap.* 12. §. 8. in omnibus hiſce, ſi talis circumuentio interueniat, quae aequalitatem iſtam tollat, ea putari debet illicita: ſi vero aequalitatem iſtam non laedat, ſed extra eam verſetur, erit licita.

§. VII.

Inprimis vero aequalitatis iſtius ratio haberi debet in conſenſu paciſcentium, *l.* 1. §. 2. *ff. de pact.* Cum autem conſenſus conſtet intellectu & voluntate, idcirco in actibus, qui praecedunt contractum, ante omnia requiritur, vt is, qui cum aliquo contrahere vult, nihil dicat, vel

faci-

Digitized by Google

faciat, quo alterius intellectus vel voluntas tollatur, aut impediatur. Adeoque error, qui intellectui aduerſatur, itemque vis ac metus, tanquam voluntatem turbantes, abeſſe debent. *l.* 106. *pr. & §.* 2. *de R. I. l.* 15. *ff. de iurisdict. l.* 1. *ff. quod metus cauſ.* vnde intelligi poteſt quod POMPONIVS reſpondit in *l.* 57. *ff. de O. & A. in omnibus negotiis contrahendis ſiue bona fide ſint, ſiue non ſint, ſi error aliquis interuenerit, vt aliud ſentiat qui emit aut qui conducit, aliud qui cum his contrahit, nihil valere quod actum ſit.* Vbi tamen diſcrimen notandum eſt, quod intercedit inter contractus bonae fidei, & inter contractus ſtricti iuris: itemque an dolus, quo alter in errorem inductus eſt, cauſam dederit contractui, an vero tantum inciderit in contractum, vt diſcerni poſſit, an id quod actum eſt ipſo iure nullum ſit, an vero alio quopiam remedio reſcindi debeat. vid. *l.* 7. *pr. ff. de dol. mal. l.* 13. *§.* 4. *&* 5. *ff. de act. emt. l.* 36. *ff. de V. O.*

§. VIII.

Atque huc refertur etiam, vt alter alteri qualitates ac vitia rei, de qua agitur, ſibi cognita, ſignificet. Quicquid enim in his celandi cauſa, agitur omittiturue, id in circumuentio-

tionum illicitarum claſſe ponendum eſt: ſicut ex iure naturali demonſtrat CICERO *de off. lib.* 3. Apud Romanos Aedilitium edictum in id propoſitum erat, vti patet ex *l.* 1. §. 1. *l.* 38. *pr. ff. de Aedil. edicto.* Atque in eos, qui contra fecerant, duplex prodita eſt actio, *redhibitoria* nimirum, ac *aeſtimatoria*: *illa*, vt res vitio affecta reſtituto pretio recipiatur; haec, vt ſaluo quoad coetera contractu, tantum pretii reſtituatur, quanto minoris res eſt ob vitium *l.* 60. & 61. *ff. de Aedil. edicto.*

§. IX.

Quod de circumuentionibus intellectui contrariis dictum eſt, idem de his ſentire debemus, quae voluntatis vſui aduerſantur. Quicquid itaque cum metu contrahendi cauſa incuſſo coniunctum eſt, illud iniuſtum haberi debet. Idque & naturali ratione, qua is, qui metu inductus eſt ad promittendum, damno affectus videtur: & ciuili iure, quo contra talem metum reſtitutio in integrum aliaque remedia idonea conceduntur. vid. *l.* 14. §. 2. *l. vlt.* §. 1. & 3. *ff. quod met. cauſ.* GROT. *de J. B. & P. lib.* 2. *cap.* 11. §. 7.

§. X.

§. X.

Egimus de actibus qui conuentionem praecedunt. Sequitur actus principalis; qui potiſſimum in ipſa licitatione, & determinatione pretii ac mercedis, in contractibus non gratuitis, conſiſtit. Hic autem talis deſideratur aequalitas, vt ne plus exigatur, aut minus offeratur quam par & aequum eſt. Cum enim in hiſce contractibus oneroſis, de quibus potiſſimum ſermo eſt, quisque in alterum hoc animo rem quampiam transferre ſoleat, vt pro ea aequipôllens recipiat. conſequens eſt, vt tum demum cenſeatur plenum ius ad rem alterius nanciſci, quando eandem compari re vel pretio rependit. Eſtque laeſio & circumuentio illicita, non tantum eo caſu, quo ex propoſito contrahentium iſta inaequalitas inducitur; ſed etiam cum res ipſa dolum in ſe habet. *l.* 36. *ff. de V. O.* add. GROT. *de J. B. & P. lib.* 2. *cap.* 12. §. 11. & 12.

§. XI.

Econtra vero circumuentio licita eſt, quantum ad actus antecedentes attinet, quando ea diſſimulantur, quae rem in contractum deducendam per ſe non contingunt, licet ad valorem eius conſtituendum aliquatenus perti-

neant: vel ſi dicantur aut reticeantur aliqua, quae alterutrum e contrahentibus ad contractum celebrandum facilius permouere poſſunt, quorum tamen praeſtatio neutri incumbit.

§. XII.

Prioris generis exemplum tale refert CICERO *de off. lib.* 3. *cap.* 12. Si vir bonus magnum frumenti numerum *Alexandria Rhodum* aduexerit, in *Rhodiorum* inopia, & fame, ſummaque annonae caritate, ſi idem ſciat complures mercatores *Alexandria* ſoluiſſe, nauesque in curſu frumento onuſtas petentes *Rhodum* viderit, dicturusne ſit *Rhodiis*, an ſilentio ſuum quam plurimo venditurus? eſtque de iſta re diſceptatum inter ANTIPATRVM, hominem acutiſſimum; cui videbatur, omnino eſſe indicandum, vt ne quid penitus, quod venditor norit, emtor ignoraret; & inter DIOGENEM *Babylonium*, qui contra ſtatuit, venditorem dicere vitia oportere, quatenus iure ciuili conſtitutum eſt; coetera ſine inſidiis agere, & quoniam vendat, velle quam optime vendere. Neque dubitauerim ego pro hac DIOGENIS ſententia calculum ponere. Econtra tamen cum ANTIPATRO ſentire malim in coeteris caſibus, qui ibidem

dem referuntur; cum nimirum aedes peſtilentes ſunt aut male materiatae, aut ruinoſae, idque praeter dominum ſciat nemo. Haec enim vitia celare, non ingenui, non ſimplicis, non iuſti, non boni viri: ſed verſuti potius, obſcuri, aſtuti, fallacis, malicioſi, callidi, veteratoris, vafri eſſe, cum CICERONE pronuntio. *de off. lib.* 3. *cap.* 3.

§. XIII.

Poſterioris generis ſpecimen in eo conſtituo, ſi venditor rem vendendam laudet. Atque ita VLPIANVS in *l.* 1. *ff. de dol. mal.* diligenter diſtinguit, *quae decipiendi emtoris cauſa dicuntur, & quae venditor, vt commendet, dicit:* additque, *de his ſic habendum quaſi neque dictum neque promiſſum ſit.* Vnde ſequitur, vt nec poſtulare emtor poſſit praeſtationem laudis commendationisque, niſi diſerta promiſſio intercesserit. Idem VLPIANVS *l.* 19. *pr. ff. de Aedil. edict. ſciendum eſt,* ait, *quaedam etſi dixerit venditor, praeſtare eum non decere: ſcilicet quae ad nudam laudem ſerui pertinent; veluti ſi dixerit, frugi, probum, dicto audientem. Vt enim* PEDIVS *ſcribit, multum intereſſe commendandi ſerui cauſa quid dixerit, an vero praeſtaturum ſe promiſerit quod dixerit.* Et §. 3. *ea ſola dicta ſiue promiſſa admittenda ſunt quaecunque ſic dicuntur, vt prae-*

Digitized by Google

praeſtentur, non vt iactentur. Potiſſimum vero de iis hoc valet quae in oculos occurrunt. Nam FLORENTINVS in *l.* 43. *pr. ff. de contrab. emt.* ait, *quae commendandi cauſa in venditionibus dicuntur, ſi palam appareant, venditorem non obligant. Veluti ſi dicat ſeruum ſpecioſum, domum bene aedificatam.*

§. XIV.

Multo minus tenebitur venditor, ſi reticeat vitia rei quae emtori nota ſunt, vel quae ita comparata ſunt, vt omnibus poſſint apparere. Neque enim diſſoluta aut ſupina ignorantia emtoris excuſat. *l.* 14. §. 9. *l.* 55. *ff. de Aedil. edict. l.* 15. §. 1. *ff. de contrab. emt.* Recte enim huic emtori opponitur, quod ANTONIVS olim CRASSO regeſſit: quoniam *id vitium ignotum non fuiſſet, nihil ſuis ſe neceſſe dici: nec eum eſſe deceptum, qui id quod emerat, quo eſſet iure teneret.* Atque hoc ſenſu verum eſt quod DIOGENES dicebat: *ſi dictum non omne praeſtandum eſt, quod dictum non eſt, id praeſtandum putas? quid vero ſtultius eſt, quam venditorem eius rei, quam vendat, vitia narrare?*

§. XV.

Quod ſupra de aequalitate pretii cum re annotatum eſt, illud adeo rigide exigunt aliqui, vt quic-

quicquid ab iſta aequalitate recedit, in furti crimen incidere contendant. *Quoties* in *contractibus*, inquit D. CHRYSOSTOMVS, *& quoties emendum quid aut dependendum eſt, contendimus omnique modo laboramus, vt minus aequo pretio demus, nonne huic facto quoddam furtum ineſt?* quin & ex gentilibus ſapientiores abhorruiſſe a tali circumventione conſtat. De Q. SCAEVOLA P. filio teſtatur CICERO *lib.* 3. *de off. cap.* 15. quod *cum poſtulaſſet, vt ſibi fundus, cuius emtor erat, ſemel indiceretur, idque venditor ita feciſſet, dixerit ſe pluris aeſtimare, addideritque centum millia.* Simile quid DAMASCIVS rhetor & philoſophus Stoicae ſectae addictus, in *commentario*, quem de ISIDORI praeceptoris & anteceſſoris ſui vita ſcripſit, de HERMIA quodam narrat, *eum, cum, quod emere vellet, iuſto forte minoris eſſet indicatum, adiecisse quod iuſto pretio deerat; quod exiſtimaret aliter agere ſpeciem eſſe iniuſtitiae: ſed talis, quae plurimos lateret.*

§. XVI.

Habet tamen hoc aliquam latitudinem, intra quam plus minusue dari ac accipi poteſt, vt nihilominus tamen iuſtum pretium maneat. Haec enim, inquiunt Imperatores *in l.* 8. *C. de reſcind.*

ſcind. vend. eſt emtionis ac venditionis ſubſtantia, quod emtor viliore pretio comparandi, venditor cariore diſtrahendi votum gerentes ad hunc contractum accedant; vixque poſt multas contentiones, paulatim venditore de eo quod petierat detrahente; emtore autem ei quod obtulerat addente, ad certum conſentiant pretium. Atque hoc eſt quod in *l.* 16. §. 4. *ff. de min.* POMPONIVS ſtatuit, *in pretio emtionis & venditionis contrahentibus naturaliter licere ſe circumuenire.* Id quod explicatur & applicatur ad locationem conductionem in *l.* 22. §. 3. *ff. locat. quemadmodum in emendo & vendendo naturaliter conceſſum eſt quod pluris minoris emere; quod minoris eſt, pluris vendere, & ita ſe inuicem circumſcribere, ita in locationibus quoque & conductionibus iuris eſt.*

§. XVII.

Nihil de eo iam dicam quod pro diuerſis circumſtantiis pretia rerum variant *l.* 3. *ff. de eo quod cert. loc. dar. oport. l.* 64. *ff. mand.* add. BOECL. *diſſer. de menſura pretii.* Illud in confeſſo eſt, modicam inaequalitatem conſenſu & voluntate eius, qui minus accepit, purgari & corrigi. Siquidem *nemo videtur fraudare eos qui ſciunt & conſentiunt l.* 145. *de R. I. & quod quis ex culpa ſua dam-*

num

num ſentit, ſentire non videtur l. 203. *ff. eod.* Sed quoniam, vt ait CICERO *off. lib.* 3. *cap.* 17. *aliter philoſophi hic verſantur, aliter Leges: Leges quatenus manu tenere res poſſunt: philoſophi quatenus ratione & intelligentia:* ideo in iudiciis merito certae quantitatis modique ratio habetur, intra quem inaequalitas vel toleratur in contractibus vel reſcinditur. Apud Hebraeos, annotante SELDENO *de iure natur. & gent. ſecund. diſc. Hebr. lib.* 6. *cap.* 5. emtio retractabatur, ſi quis alterum ſexta parte veri pretii fraudaſſet: apud Romanos demum ob laeſionem vltra dimidium, *l.* 2. *C. de reſcind. vend.*

§. XVIII.

Atque haec ita ad ſingulas factorum ſpecies accommodari debent; vt iudex cogitur *vnumquemque rei ſuae merita & emolumenta atque inde ſurgens pretium ſcire, aut ſcire debere l.* 15. *C. de reſcind. vend.* Hincque vt eſt iterum a DIOGENE proditum; *vbi iudicium emtoris eſt, ibi fraudem venditoris eſſe non poſſe.* Et hoſce quidem terminos licuerit ſtatuere, vt intra eos circumuentio naturaliter licita eſſe cenſeatur. Quomodo alii circumuentionem naturaliter licitam

Digitized by Google

explicent, videri poteſt *in Differt. Audreae* DINNERI *de iuſto rerum pretio* & apud GROT. *de J. B. & P. lib.* 2. *c.* 12. §. 26. add. MORNAC. *ad l.* 16. §. 4. *de min.*

§. XIX.

Quae huc vſque dicta ſunt, ea communiter pertinent ad pactiones publicas priuataſque. Quid in publicis ſeorſim receptum ſit docet GROT. *lib.* 2. *de J. B. & P. cap.* 11. §. 7. *& cap.* 12. §. 26. *& lib.* 3. *cap.* 19. §. 11. Nos concluſionis loco ingeminamus illud CHRYSIPPI: *Sic in vita ſibi quemque petere, quod pertineat ad vſum, non iniquum eſſe; alteri ſubripere ius non eſſe.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE